

سبک زندگی در سایه اسلام / دگرگونی کیفی در حیات فکری و اجتماعی

تاریخ، انسان‌های بزرگی را سراغ دارد که الگوی زیبایی از سبک زندگی و تمدن مبتنی بر آموزه‌های اسلامی را در عمل به نمایش گذاشته‌اند. هر چند این فرهنگ از فرهنگ‌های تمدنی عظیم است که انسان‌های بزرگی را تربیت کرده، اما مولفه‌های آن به علل مختلف دستخوش تغییراتی شده و روش زندگی کنونی را با چالش‌هایی مواجه کرده است.

خبرگزاری مهر: تاریخ، انسان‌های بزرگی را سراغ دارد که الگوی زیبایی از سبک زندگی و تمدن مبتنی بر آموزه‌های اسلامی را در عمل به نمایش گذاشته‌اند. هر چند این فرهنگ از فرهنگ‌های تمدنی عظیم است که انسان‌های بزرگی را تربیت کرده، اما مولفه‌های آن به علل مختلف دستخوش تغییراتی شده و روش زندگی کنونی را با چالش‌هایی مواجه کرده است. به گزارش خبرنگار مهر، اکنون که مقام معظم رهبری سبک زندگی اسلامی و مولفه‌های آن را مورد تاکید و توصیه قرار دادند، فرصتی به وجود آمد تا با اصلاح سبک زندگی، رنگی دیگر به زندگی بخشید و تمدن مدرن اسلامی ایجاد کرد.

یکی از مهم‌ترین مولفه‌های دستیابی به این سبک زندگی، بازخوانی سبک زندگی پیشوایان و انبیای الهی است که درس روشنی برای از سرگیری سیره‌ای جدید در زندگی انسان‌ها است.

ما در کشوری زندگی می‌کنیم که پایه و اساس آن بر مبنای مردم‌سالاری دینی شکل گرفته است، اما باید توجه داشت که این مردم‌سالاری باید در تمامی عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و... ظهور و بروز داشته باشد.

اما آنچه که به عنوان نمونه در عرصه اقتصادی حاکمیت دارد، سرمایه‌سالاری اقتصادی است که در غرب تجربه ناموفقی داشته است.

سرمایه‌سالاری اقتصادی یا مردم‌سالاری اقتصادی

مقام معظم رهبری چند سال قبل در دیدار اعضای هیئت دولت با ایشان یکی از راه‌های اساسی و منطقی استقرار عدالت در کشور را توسعه اقتصاد تعاون عنوان کردند؛ این همان بهره‌گیری از سبک اقتصاد اسلامی است که در آیات و روایات بدان تاکید شده است، چرا که یک اقتصاد مردمی می‌تواند به روند توسعه و پیشرفت کشور کمک کند، بنابراین تاکید بر اجرایی شدن اصل 44 قانون اساسی به همین منظور بوده است.

یک باور اساسی در روح اصل 44 قانون اساسی نهفته است که اقتصاد کشور به دست خود مردم اداره شود و این نوع اقتصاد می‌تواند در برابر فشارهای اقتصادی و تحریم‌ها مقاوم باشد، اما با وجود اینکه مقام معظم رهبری سال‌ها بر مردم‌سالاری اقتصادی تاکید دارند و مسئولان و نخبگان را متوجه این مهم می‌کنند، کماکان این خلاء وجود دارد و تحرک محسوسی در واگذاری امور به مردم مشاهده نمی‌شود.

این گفته را حجت‌الاسلام والمسلمین احمدعلی یوسفی رئیس انجمن اقتصاد اسلامی حوزه علمیه تائید می‌کند که راه شکوفایی اقتصادی و مقابله با فشارهای اقتصادی دشمن، تلاش در مسیر مردمی‌کردن اقتصاد با اجرای سیاست‌های اصل 44 قانون اساسی است.

مدیرگروه اقتصاد پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در گفتگو با مهر، لازمه ایجاد اقتصادی مقاومتی را مردم‌سالاری اقتصادی می‌داند و معتقد است: متأسفانه ما پس از دوران دفاع مقدس به جای اینکه به سمت مردم‌سالاری اقتصادی برویم، سرمایه‌سالاری اقتصادی را در کشور حاکم کردیم.

این در حالی است که به تعبیر حکیمانه رهبر معظم انقلاب، اگر ما مردم را به معنای حقیقی کلمه بر مقدرات کشور به ویژه در بعد اقتصادی حاکم کنیم، نظام اسلامی در بزرگراه‌های حساس از حمایت‌های مردمی بهره‌مند می‌شود.

البته در نظام اقتصادی سبک زندگی اسلامی مسئولیت‌هایی بر عهده مردم است که باید نگاه الهی به رزق و کسب سرمایه و اقتصاد دینی و نگاه جهادی به رشد اقتصادی داشته باشند.

علاوه بر این، اسلام دین جامعی است که برای تمامی رفتارها، منش‌ها و برنامه‌های زندگی دستورات قابل فهمی ارائه کرده است. به این خاطر وقتی صحبت از سبک زندگی اسلامی می‌شود، می‌توان به تمامی آنچه که مربوط به فرد و جامعه می‌شود توجه داشت.

زندگی شهروندی یکی از عرصه‌های مهمی است که خلاء رفتارهای منبعث از آموزه‌ها و تمدن اسلامی در آن محسوس است.

زندگی شهروندی تمامی مسائل مربوط به مدیریت کلان شهری از قبیل حقوق شهروندی، مشارکت شهروندان، مسائل فرهنگی و اجتماعی، حمل و نقل، تفریحات سالم و... را شامل می‌شود که دایره وسیعی از نیازهای شهروندان و مدیریت شهری را در بر می‌گیرد که به عنوان نمونه به بررسی معماری و شهرسازی اسلامی و حفظ نمادهای دینی در گفتگو با مهندس محمدرضا باقرپناهی رئیس شورای اسلامی استان و رئیس کمیسیون توسعه و عمران شورای اسلامی شهر قم می‌پردازیم.

رجوع فطری به ارزش‌های تاریخی و فرهنگی

باقرپناهی می‌گوید: فرمایشات مقام معظم رهبری در مورد سبک زندگی و معماری گوشزدی است به فاصله گرفتن جامعه از فضای فیزیکی و کالبدی متعلق به فرهنگ و تاریخ ایرانی و اسلامی جامعه و این فاصله هم در خانه و محله و هم در سیما و منظر شهرهای ما مشهود است.

به گفته وی اینکه به گذشته بر می‌گردیم، هدف نادیده انگاشتن شرایط فعلی که هم در مصالح ساخت و هم در تکنولوژی ساخت تغییرات عمده‌ای حاصل شده است، نیست بلکه این است که در کیفیت فضاهای ساخته شده منش و فرهنگ خاص جامعه تجلی یافته باشد یعنی در کیفیت فضا به ارزش‌های منبعث از جهان بینی جامعه توجه شده باشد کما اینکه در گذشته از دق الباب گرفته تا حرائم درونی یک مسکن توجه می‌شد.

به تعبیری دیگر رجوع به ارزش‌های تاریخی و فرهنگی جامعه در ساخت و ساز یک رجوع فطری است، به همین دلیل است که ما از خانه و بناهای قدیمی لذت می‌بریم، چون این احساس لذت منبعث از فطرت ماست.

عدم توجه به حفظ نمادهای دینی

به اعتقاد وی، در شهرسازی نیز این گونه است، زیرا شهرها کانون اصلی همه میراث‌های فرهنگی است. شهرها موزه اندیشه، تفکرات و شیوه نظام‌های حکومتی است. سلسله مراتب اجتماعی میان ساختمان‌های شهری نحوه توزیع به عدالت در جامعه را بیان می‌کند و نمادهای شهری بیانی از حکمت و ارزش‌های جامعه است و به تعبیری هویت فرهنگی و تاریخی آن جامعه را نشان می‌دهد و بازگشت و توجه به تاریخ، فرهنگ و ارزش‌ها در ساخت و ساز بازگشت به هویت جامعه است.

در زمینه فرهنگ اسلامی هم مولفه‌های گسترده‌ای برای اصلاح سبک زندگی وجود دارد که توجه به آنها می‌تواند رفتار و منش هر فرد را با آنچه که مورد تاکید اسلام و پیامبر و ائمه اطهار است نزدیک کند.

زندگی بر مبنای فرهنگ اسلامی

راستگویی، رعایت ادب در برخورد با دیگران، تاخیر نکردن در کار خیر، کنترل خشم و عصبانیت، پشتکار، غیبت نکردن، مقاوم بودن در مقابل سختی‌ها، پرهیز از حسادت و تکبر، باخلاص و بی‌ریا بودن، اعتدال در معاش، خوشرو بودن، رعایت حرمت والدین، پاکیزه بودن، وفاداری به عهد و پیمان، تکریم مهمان، عیادت از بیماران، مهربانی با یتیمان، کمک به مظلوم، ایثار برای مسکین، قضاوت عادلانه، مصاحبت با نیکان، توکل به خدا و جهاد در راه خدا و... برخی از توصیه‌های پیشوایان دینی ما است که با رعایت آنها می‌توان جامعه‌ای مبتنی بر فرهنگ اسلامی داشت.

یکی از موضوعاتی که در سبک زندگی، مورد توجه اسلام و قرآن کریم است و آن را در سیره و سنت رسول خدا و ائمه هدی به خوبی مشاهده می‌کنیم بحث پیوند بین افراد، گروه‌ها و نهادهای اجتماعی است.

در این زمینه حجت‌الاسلام والمسلمین عباس اسکندری رئیس سازمان تبلیغات اسلامی استان در گفتگو با خبرنگار مهر، از بستن عقد اخوت در بین افراد به عنوان یکی از برنامه‌های پیامبر اسلام یاد می‌کند.

وی می‌گوید: مجموعه‌ای از آیات و روایات بر روحیه اخوت و برادری در جامعه اسلامی و بین افراد تاکید دارد، یا در پیوند بین اعضای خانواده، حقوق شرعی برای پدر و مادر نسبت به فرزندان و فرزندان نسبت به والدین در نظر گرفته شد و علاوه بر این، توصیه‌های اخلاقی در مورد آداب معاشرت با یکدیگر در محیط خانه به عنوان یکی از نهادهای تاثیرگذار اجتماعی وجود دارد.

تاکید بر ایجاد ارتباط بین خانواده‌هایی که به صورت نسبی و سببی با هم نسبت‌های خویشاوندی دارند، به عنوان مثال واجب کردن

صله رحم و ترک آن به عنوان گناهی از گناهان کبیره از جمله رهنمودهای اسلامی و قرآنی است که تلاش می‌کند مجموعه‌های مختلف را به هم مرتبط کند.

به گفته حجت‌الاسلام اسکندری، روایات و آیات زیادی در مورد ارتباط مومن با عالم، ارتباط با برادر ایمانی، شکل‌گیری محافل و مجالس مختلف، روح اخوت در جامعه اسلامی و در بین ملت‌های مسلمان و بلاد گوناگون وجود دارد که هدف آنها پیوند اعضای خانواده، جامعه، جوامع اسلامی و تمامی جوامع با یکدیگر برای انسجام اجتماعی است.

بسیاری از رفتارهای غیراسلامی که امروز به صورت یک عادت ناپسند درآمده برگرفته از فرهنگ‌های غیراسلامی است که بویی از آموزه‌های اصیل وحیانی و الهی نبرده‌اند. این رفتارها که البته در ترویج آنها، برخی نهادها از جمله صداوسیما نقش دارند کم کم جایگزین رفتارهای اسلامی می‌شوند.

تبلیغات فریبنده و مصرف‌گرایی

جلوهای از رفتارهای غیراسلامی، مصرف‌گرایی است که به گونه‌ای در جامعه رسوخ کرده و مقام معظم رهبری به صراحت این پرسش را مطرح کردند که چرا مصرف‌گرایی برای برخی افتخار شده است؟

بدون تردید رواج مصرف‌گرایی تامین‌کننده منافع برخی از افراد و مجموعه‌ها است اما روی دیگر سکه، تاثیرات مخرب فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و حتی خانوادگی و فردی این پدیده است که حیات جامعه مبتنی بر آموزه‌های اسلامی را تهدید می‌کند.

به اعتقاد حجت‌الاسلام مهدی کافی کارشناس مسائل خانواده، مسائلی همچون تبلیغات، رسوم‌ها، ضعف بنیه اعتقادی، مذهبی و دینی از مهم‌ترین دلایل رواج مصرف‌گرایی در جامعه است.

وی گفت: مردم و خانواده‌ها برای مقابله با مصرف‌گرایی باید با شجاعت و هشیاری در خط مقدم مقابله با مصرف‌گرایی قرار بگیرند تا این امر ناپسند و غیراسلامی از جامعه اسلامی ما زدوده شود.

از سوی دیگر امروز استمرار تبلیغات فریبنده در افراد و خانواده‌ها، یک احساس نیاز کاذب را به وجود می‌آورد که در اینجا نقش خانواده‌ها در سنجش شرایط واقعی برای تامین لوازم و نیازهای خود بسی مهم است.

البته در این زمینه نباید از تاثیر فیلم بر مصرف‌گرایی غافل بود. به این صورت که تماشای برخی فیلم‌های داخلی و خارجی که به صورت غیرمستقیم لباس، کالا، ماشین و حتی ساختمان‌ها را تبلیغ می‌کنند به صورت ناخودآگاه بر مخاطب تاثیرگذار است.

حجت‌الاسلام کافی می‌گوید: اگر خانواده قبل از تماشای یک فیلم از شیوه‌های تبلیغاتی غیرمستقیم اطلاع داشته باشند و با دقت بیشتری به رصد فیلم‌ها بپردازد، تاثیرگذاری تبلیغات مصرف‌گرایی از شکل ناخودآگاه به خودآگاه تبدیل شده و بی‌ثمر خواهد بود.

الگوی مصرف و نقش رسانه‌ها

در آموزه‌های نبوی و امامان معصوم (ع) و آنچه که در آیات قرآن کریم مورد توجه قرار گرفته، الگوی مصرف مومنان راستین بر مبنای پرهیز از اسراف و تبذیر، قناعت، رضایت به تقدیر الهی در کنار تلاش، ترویج روحیه ایثار اقتصادی و انفاق و... است.

طبعاً نقش رسانه‌ها به ویژه رسانه ملی در تبیین سبک زندگی اسلامی و نهادینه کردن این مولفه‌ها مهم و کلیدی است اما به اعتقاد نویسنده کتاب "سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن" این نقش با اما و اگرهایی مواجه است.

حجت‌الاسلام محمد کاویانی معتقد است: رسانه ملی به عنوان مثال در ساخت یک فیلم و سریال و یا در برنامه‌های کودک و نوجوان، بررسی‌ها و ملاحظات را در دستور کار دارد اما به واقع سؤال ما این است که تا چه حد این بررسی‌ها و ملاحظات بر اساس نگاه اسلامی زیر بنایی انجام می‌شود.

این استاد دانشگاه می‌افزاید: شاید مسئولان صدا و سیما بگویند هدف ما به عنوان مثال از ساخت فلان سریال، این بوده که تلنگری به جامعه برای اصلاح خود بزنیم. خب این درست، اما باید دید چقدر این کار با نگاه فرهنگی و تفکر دینی مطابقت داشته است.

از سویی آدم برخی از این تبلیغات تلویزیونی را می‌بیند واقعا ناراحت می‌شود که رسانه ملی با این تبلیغات چه اهداف نادرستی را به

مخاطب نشان می‌دهد. از دیگر سو ما بعضاً تناقضاتی را در برنامه‌های صدا و سیما مشاهده می‌کنیم و این نشان می‌دهد گویا دقت کافی در این زمینه‌ها وجود ندارد.

حجت‌الاسلام کاویانی می‌گوید: بنده به صراحت عرض می‌کنم که اساساً صدا و سیما حق پخش هر نوع تبلیغاتی را که به گوشه‌ای از سبک زندگی اسلامی افراد به ویژه طیف جوان و نوجوان جامعه آسیب وارد کند را ندارد. مسئولان رسانه ملی اگر در پخش این گونه آگهی‌های بازرگانی مشکل کمبود بودجه دارند، نظام اسلامی موظف است که با تامین بودجه مناسب این دغدغه را رفع کند.

سبک زندگی اسلامی می‌تواند مقدمه ایجاد تمدن اسلامی باشد اما مهم اراده فردی و جمعی است که مسیر رسیدن به این هدف بزرگ را هموار می‌کند.

.....
روح‌الله کریمی